

Nr 67.

Af herr Kronlund, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ett effektivt öfvervakande och en planmässig ledning vid egnahemsverksamhetens bedrivande.

Det alltjämt stegrade lånebelopp, som från statens egnahemslånefond utgår till vederbörande låntagare, visar att egnahemsfrågan är i en fortgående utveckling. Det skulle därför synas, som om statsmakterna endast skulle hafva att bevilja nödiga medel och för öfrigt öfverlämna egnahemsfrågan att fritt utveckla sig under redan gifna former.

Atskilligt i egnahemsrörelsen är dock ägnadt att ingifva bekymmer och farhågor för densamma. Den stora skuldsättning, som i allmänhet egnahemstagaren nödgas åsamka sig för att förvärfva och åt sig iordningställa ett eget hem, särskildt en jordbrukslägenhet, kräfver med nödvändighet för att egnahemsföretaget skall bära sig, att detsamma är grundadt på sunda och riktiga beräkningar och särskildt att den jord, hvarå egnahemmet skall grundas, icke är för dyr i förhållande till dess natur, beskaffenhet och läge, samt för öfrigt att det eventuella egnahemmets belägenhet är sådan att sannolika utsikter med hänsyn till kommunikationer och afsättningsmöjligheter finnas för en nödortftig bärgning.

Där egnahemsrörelsen och särskildt tillhandahållandet af jord å landet är öfverlämnadt åt därför särskildt bildade och lämpliga bolag och egnahemsföreningar, hvilkas tillkomst icke afser den rena ekonomiska vinsten, torde nog ofta förefinnas goda utsikter för att egnahemstagarnas intressen i allmänhet blifva väl tillgodosedda. Enahanda förhållande torde äfven

råda beträffande mångt hushållningssällskap, där någon eller några för egnahemsrörelsen intresserade och hängifna personer, leda sällskapens åtgärder i denna fråga. De ekonomiska resurser, som stå hushållningssällskapen till buds, äro emellertid i allmänhet icke sådana, att de medgifva åstadkommandet af en effektiv öfvervakning och ledning af egnahemsrörelsen förutan hvilket egnahemsrörelsen lätt kan råka på afvägar. Hushållningssällskapen och särskildt dess förvaltningsutskott torde för öfrigt ofta icke vara så sammansatta, att man där kan finna full förståelse för behofven och önskemålen hos de samhällslager, som närmast beröras af egnahemsfrågan.

Lättheten att erhålla lån till förvärf af egna hem och därigenom skapade ökade möjligheter att förvärfva sådana, framkallar ofta personer, beredda att tillhandahålla jord åt egnahemsspekulanter och äfven färdiga att uppmuntra till egnahemsförvärf. Egendomar inköpas ofta på spekulation, styckas och försäljas till större eller mindre delar till egnahemstagare vanligtvis med god ekonomisk vinst för säljarne, men antagligen sällan med tillbörligt tillgodoseende af egnahemstagarnes intressen. Den jord dessa därvid erhålla är ofta af sämre beskaffenhet och belägen i egendomens utkanter, under det att kärnan och den bästa delen af egendomen behålles eller försäljes odelad, jorden tar för ofta stora kostnader för dess uppodling och sättande i fullgodt skick, kostnader, hvilka icke i allmänhet den mera oerfarna egnahemstagaren kan så noga på förhand beräkna. Han ser måhända icke så noga på priset på jorden, då han i allmänhet icke behöfver betala något nämnvärdt i kontanter för jorden och ställer vanligen det mesta på framtiden. I betraktande af jordens beskaffenhet och med hänsyn till de kostnader dess sättande i godt skick kräfva, torde priset för jorden ofta vara för högt och därmed har också redan från företagets början skapats en fara och kanske oftast ett öfverstigligt hinder för egnahemstagarens bärgning å egnahemslägenheten. Hvad jag här uttalat är en erfarenhet, som jag hört bekräftas från många olika håll och från personer, som äro på det lifligaste intresserade för egnahemsrörelsen. Men just uti dessa af mig nu framhållna förhållanden föreligger en mycket stor fara för egnahemsrörelsen och de därpå skapade småbrukares framtid och utkomst. Från att vara ett medel till befrämjande af de många smås framtid och välstånd i ett eget hem kan egnahemsrörelsen, om sådana förhållanden få fortfara och utveckla sig, lätt skapa fattigdom, elände och bekymmer för de små egnahemstagare, som trott sig kunna genom statens hjälp bereda sig en tryggad tillvaro såsom jordbrukare.

För staten måste det vara en angelägenhet af största vikt att söka förebygga de faror, som kunna hota egnahemsrörelsen och egnahemstagar-nes framtida öde och att i stället, såvidt möjligt är, söka trygga och säkerställa det egna hemmet.

Det synes mig därför nödvändigt att statsmakterna taga i öfvervägande, hvilka åtgärder, som här böra kunna vidtagas från deras sida, och en särskild uppmärksamhet torde därvid böra ägnas åt jordbrukslägenheter.

Innan egnahemslån för förvärf af sådana beviljas, borde enligt mitt förmenande genom en för ändamålet anställd egnahemsinspektör eller konsulent en ingående undersökning och värdering af den till egnahemslägenhet ifrågasatta jorden företagas, därvid särskildt borde tagas i betraktande jordens ändamålsenlighet och beskaffenhet, kostnaderna för dess uppodling eller försättande i godt skick, det tilltänkta egnahemmets läge och de utkomstmöjligheter lägenheten erbjöde innehafvaren med hänsyn till kommunikationer och afsättningsförhållanden, kostnaderna för åbyggnadernas uppförande eller istandsättande med mera. Först sedan man kunde jämföra priset på jorden å ena sidan samt det värde jorden hade och de möjligheter den eventuella egnahemslägenheten erbjöde dess innehafvare till utkomst å andra sidan, hade vederbörande låneförmedlare en tillförlitlig grundval för bedömande af frågan om egnahemslånens beviljande eller icke.

En pröfning föregår ju alltid egnahemslånens beviljande genom vederbörande låneförmedlare, men torde väl i allmänhet ej, af skäl jag förut beträffande hushållningssällskapen anfört, kunna blifva af så ingående natur och så enhetlig som önskligt vore.

En ingående pröfning af de eventuella egnahemsföretagen verkställd af en för ändamålet särskildt till exempel för hvarje län anställd sakkun-ning person skulle enligt mitt förmenande vara till synnerligt gagn för egnahemsrörelsen och tillika åstadkomma en önskvärd planmässighet och enhetlighet i bedrifvandet af egnahemsverksamheten och tillika förekomma mycken osund spekulation på egnahemsrörelsens område. En dylik inspek-tör borde naturligtvis äfven ha till uppgift att undersöka lämpligheten af de egendomar, som af egnahemsbolag eller egnahemsföreningar för egna-hemssaken inköptes eller genom anslag ur jordförmedlingsfonden förvärf-vades. Inspektörens verksamhet skulle ju, om så ansåges nödigt, kunna utsträckas till att omfatta äfven egnahemsrörelsen för bostadslägenheter, äfvenså skulle man ju lämpligen kunna uppdraga åt en dylik inspektör att biträda egnahemstagarerna med de rättsliga procedurerna för lagfarts vinnande å egnahemslägenheterna, egnahemslånens intecknande m. m. Dessa

rättsliga procedurer orsaka ofta de oerfarna egnahemstagarna mycket besvär, tidsutdrägt och dryga kostnader.

Det är ju möjligt att månget egnahem därigenom hindrades att uppkomma, men man förhindrade å andra sidan de bekymmer och olyckor, ett planlöst grundande af de egna hemmen så ofta måste medföra och man skapade så småningom hos de befolkningslager, som egnahemsrörelsen närmast berör, ett större förtroende för denna rörelse och en fastare grund att därå bygga densamma.

Staten bedrifver ju visserligen icke själf omedelbart denna egnahemsrörelse utan endast genom mellanhänder och i all synnerhet genom hushållningssällskapen, hvarför man ju skulle kunna tycka, att dessa själfva borde ombestyras denna angelägenhet, men dels är ju deras ekonomiska resurser mycket begränsade och dels är ju staten själf förläggare och gifvet är ju att om exempelvis hushållningssällskapen skulle drabbas af några större och allmännare förluster på egnahemsrörelsen, det nog blefve staten, som i sista hand finge träda hjälpande emellan och för öfrigt är ju egnahemsrörelsen en så stor och viktig social fråga, att staten måste låta sig angeläget vara, att så fort sådant anses erforderligt genom direkta åtgärder, äfven i annan form än lånerörelsen, tillse, att denna fråga utvecklas på ett för samhället gagnande sätt. Anser man skäl nu förefinnas att vidtaga åtgärder i af mig nu angifvet syfte, torde detaljerade bestämmelser härom böra inflyta i kungl. kungörelsen angående statens egnahemslånerörelse. Den enhetliga inspektion och ledning af egnahemsrörelsen, som synes mig nödig och som borde omfatta all af staten understödd egnahemsverksamhet, kunde åvägabringas antingen så att staten själf till-satte egnahemsinspektörer eller konsulenter för de olika länen eller ock att staten ställde nödiga medel för sådant ändamål till hushållningssällskapens förfogande. Det synes som om den förstnämnda utvägen måhända kunde vara att föredraga, då därigenom kunde införas större planmässighet och enhetlighet i egnahemsverksamhetens bedrifvande och möjlighet till en effektivare kontroll från statens sida därigenom kunna vinnas.

På grund af hvad jag sålunda anfört och då dessa åtgärder icke kunna åvägabringas utan en närmare undersökning om sättet och kostnaderna härför, får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande och låta utreda, hvilka åtgärder, som lämpli-

gen må kunna vidtagas för ett effektivt öfvervakande och en planmässig ledning vid egnahemsverksamhetens bedrivande.

Stockholm den 17 januari 1912.

G. Kronlund.
